



УДК 336.77:330.567.28-049.5(477)

ВПЛИВ ВИКОРИСТАННЯ КРЕДИТНИХ ПОСЛУГ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

Егоричева Світлана Борисівна,

доктор економічних наук, професор,

професор кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна;

e-mail: yehorycheva.sb@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7829-7073

Вертебний Іван Володимирович,

здобувач вищої освіти

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Україна;

e-mail: maksimalis791@gmail.com

Анотація. Метою статті є оцінювання впливу використання кредитних послуг на сучасний стан фінансової безпеки домогосподарств в Україні. Під фінансовою безпекою домогосподарства пропонуємо розуміти захищеність його фінансових інтересів, що визначаються потребами його членів у гідному житті та всебічному розвитку, від зовнішніх загроз і внутрішніх дестабілізуючих чинників. Визначено тенденцію до зростання обсягів кредитування фізичних осіб фінансовими установами та особливо — фінансовими компаніями, яку не змінила і ситуація пандемії, при цьому середні показники боргового навантаження домогосподарств залишаються незначними. Зазначено особливу фінансову незахищеність клієнтів фінансових компаній у зв'язку із заплутаними умовами кредитування і надзвичайно високими реальними відсотковими ставками. Наголошено на тому, що не останню роль у дотриманні вимог фінансової безпеки відіграють рівень економічної, фінансової грамотності людей і відповідальність фінансових установ-кредиторів, які мають чітко і доступно пояснити потенційним позичальникам усі характеристики кредитного продукту та пов'язані з ним ризики, надати графіки погашення кредитних зобов'язань за різними варіантами, озвучити реальну вартість кредиту, суму відсотків і комісій, належних до сплати. Доведено, що вплив використання кредитних послуг на фінансову безпеку домогосподарств є неоднозначним, оскільки залежить від свідомого ставлення як фізичних осіб, так і фінансових установ-кредиторів до визначення обсягів потрібного кредиту, його строків і рівня кредитоспроможності позичальників. Для обох сторін кредитних відносин виникають помітні ризики, законодавче врегулювання яких останнім часом суттєво вдосконалив захист фінансових інтересів фізичних осіб — позичальників, що сприятиме підтриманню достатнього рівня фінансової безпеки їхніх домогосподарств.

Ключові слова: домогосподарство, фінансова безпека, загрози, кредитні послуги, фінансові установи, процентні ставки, захист фінансових інтересів.

Формул: 0; рис.: 1; табл.: 1; бібл.: 22.

THE IMPACT OF THE USE OF CREDIT SERVICES ON THE FINANCIAL SECURITY OF HOUSEHOLDS IN UKRAINE

Yehorycheva Svitlana,

Doctor of Economics, Professor,

Professor of the Department of Finance, Banking Business and Taxation,

National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Ukraine;

e-mail: yehorycheva.sb@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7829-7073

Vertebnyi Ivan,

student of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic», Ukraine;

e-mail: maksimalis791@gmail.com

Abstract. The aim of the article is to assess the impact of the use of credit services on the current state of financial security of households in Ukraine. It is proposed to understand the financial security of a household as the protection of its financial interests, which are determined by the needs of its members in a dignified life and comprehensive development, from external threats and internal destabilizing factors. It has been identified the trend to increase the volume of lending to individuals by financial institutions and especially — financial

companies, which hadn't been changed by the pandemic situation. At the same time the average debt burden of households remains insignificant. The authors argue that there is a special financial insecurity of clients of financial companies due to the confusing lending conditions and extremely high real interest rates. It is emphasized that the level of economic and financial literacy of people and the responsibility of financial institutions-creditors, which should clearly and easily explain to potential borrowers all the characteristics of the loan product and related risks, provide repayment schedules. loan obligations under different options, to announce the real cost of the loan and the amount of interest and commissions payable. It is proved that the impact of the use of credit services on the financial security of households is ambiguous, as it depends on the conscious attitude of both individuals and financial institutions-creditors to determine the amount of the required loan, its terms and the creditworthiness of borrowers. There are significant risks for both sides of the credit relationship, which legal regulation has recently significantly improved the protection of the financial interests of individual borrowers, which will help to maintain a sufficient level of the financial security of their households.

Keywords: household, financial security, threats, credit services, financial institutions, interest rates, protection of financial interests.

JEL Classification D14, G21

Formulas: 0; fig.: 1; tabl.: 1; bibl.: 22.

Вступ. Останнім часом безпека стає однією з найбільш досліджуваних категорій у сфері економічної науки. Різносторонні та неоднозначні процеси, що відбуваються на всіх рівнях економічної системи — від глобального до мікрорівня, суттєвим чином впливають на стабільність розвитку економічних суб'єктів, їхню стійкість до загроз, здатність пристосовуватися до непередбачуваних обставин і підтримувати своє функціонування в умовах, що постійно змінюються. Домогосподарства, будучи базовою ланкою національного господарства, відчують на собі практично всі поточні впливи та нові виклики. Їхній добробут, фінансова стійкість, платоспроможність, здатність повноцінно задовольняти сучасні потреби своїх членів є критеріями відповідності економіки країни цілям сталого розвитку та запорукою її прогресивної динаміки в майбутньому.

Якими б різноманітними, на думку науковців, не були складові економічної безпеки домогосподарств, її основою виступає фінансова безпека, оскільки можливість отримання достатнього обсягу фінансових ресурсів, а також свідоме розпорядження ними дозволяє підтримувати стан захищеності економічних інтересів домашніх господарств у переважній більшості життєвих ситуацій. Суттєву роль у забезпеченні доступу до фінансових ресурсів і збереженні й примноженні наявних їхніх обсягів відіграє ринок фінансових послуг, який, активно розвиваючись у сучасних умовах, пропонує споживачам нові можливості, але створює нові ризики, що вимагають вивчення та аналізу.

Аналіз досліджень і постановка завдання. Сфера фінансів домашніх господарств відносно недавно, з початку 2000-х років, привернула увагу вітчизняних науковців, але це свідчить про подальшу гуманізацію вітчизняної фінансової науки. Значний внесок у дослідження питань сутності, складу та функцій фінансів домогосподарств, руху їхніх фінансових ресурсів зробили такі вчені, як Ю. М. Воробйов, В. В. Ворошило, Т. О. Гуржий, С. В. Іванов, Т. О. Кізіма, Н. Г. Нагайчук, О. М. Чорна, С. І. Юрій. Поступово серед інших

проблем у цій сфері відокремилася проблематика фінансової безпеки домогосподарств, над дослідженням якої працюють І. І. Білоус [1], М. М. Данилюк [2], О. О. Драган [3], М. С. Зварич [4; 5], А. С. Полторак [6], Р. Г. Сніщенко [7] та інші.

Фінанси домогосподарств тісно пов'язані з усіма сферами фінансової системи держави, тому їхня безпека безпосередньо залежить від процесів, що там відбуваються. Проблеми взаємовпливу інструментів фінансового ринку, різноманіття фінансових послуг і фінансового стану домашніх господарств вивчають такі науковці, як: Т. П. Гудзь [8], Т. О. Кізіма [9; 10], О. Г. Мітал [11], А. А. Славкова [12] та інші. Утім, ситуація у фінансовому секторі постійно змінюється, що вимагає подальших досліджень вищезазначених економічних взаємозв'язків.

Метою статті є оцінювання впливу використання кредитних послуг на сучасний стан фінансової безпеки домогосподарств в Україні.

Результати дослідження. У вітчизняній економічній науці поступово відбувається трансформація поглядів на фінанси домогосподарств від сприйняття їх як похідних від фінансів держави до розуміння їхнього базового значення для забезпечення національного добробуту. Стійкість розвитку домогосподарств забезпечується завдяки їхній усебічній участі у виробничій та економічній діяльності, постачанню ресурсів, що є в їхньому розпорядженні, можливості формувати та оптимізувати накопичення, використовувати різні типи споживчої та фінансової поведінки, а також здійснювати соціальну взаємодію. Отже, їхня економічна безпека, зокрема і фінансова її складова, набуває особливого значення в підтриманні економічної безпеки держави.

Вітчизняні науковці пропонують різні підходи до трактування поняття фінансової безпеки домогосподарств. Вони розглядають її як складову системи фінансової безпеки держави, як певний стан фінансів домогосподарств, як результат функціонування економічних відносин у суспільстві тощо. Так, на думку



В. М. Воробйова і В. В. Ворошило, фінансова безпека домашніх господарств — це сукупність соціально-економічних і правових відносин, що забезпечують такий стан фінансів домашніх господарств, за якого вони стійкі до зовнішніх загроз і ризиків, незалежні в ефективному формуванні і в раціональному використанні фінансових ресурсів для реалізації своїх функцій [13, с. 45—46]. І. І. Білоус вважає, що фінансова безпека домогосподарства — це такий стан його життєдіяльності, за якого забезпечується захист фінансових інтересів його членів, а також гідний та якісний рівень життя, для якого характерна стійкість до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз [1, с. 36].

Автори монографії [5, с. 27] стверджують, що фінансова безпека домогосподарства полягає в безперервному й сталому підтриманні такого його фінансового стану, який характеризується стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз та небезпек у процесі життєдіяльності, здатністю домогосподарства реалізовувати власні фінансові інтереси, а також забезпечувати гідний рівень життя.

Отже, до сутнісних ознак цього поняття вітчизняні науковці відносять захищеність фінансових інтересів домогосподарств, достатність їхніх фінансових ресурсів для підтримання гідного рівня життя, здатність протистояти негативним впливам (загрозам). Підтримуючи ці положення, пропонуємо під фінансовою безпекою домогосподарства розуміти захищеність його фінансових інтересів, що визначаються потребами його членів у гідному житті та всебічному розвитку, від зовнішніх загроз і внутрішніх дестабілізуючих чинників. При цьому зовнішніми загрозами виступають політичні, соціально-економічні, правові, природні та інші явища й процеси, що негативно впливають на фінансовий стан домогосподарства, зменшуючи надходження фінансових ресурсів та / або збільшуючи їхні витрати. Внутрішніми чинниками є зміни у складі домогосподарства (як унаслідок смерті його членів, особливо годувальника, так і внаслідок народження дітей), погіршення здоров'я його членів, зміни їхнього соціального статусу (вихід на пенсію, втрата роботи) та ін.

У сучасних умовах стрімкої фінансіалізації й діджиталізації економіки, поступового зростання фінансової інклюзії та фінансової грамотності населення домогосподарства активно користуються різноманітними фінансовими послугами. Взаємодія членів домогосподарств з фінансовим ринком може мати як позитивний, так і негативний вплив на рівень їхньої фінансової безпеки. І якщо розміщення заощаджень уже свідчить про певний рівень фінансової безпеки домашніх господарств і, загалом, поліпшує їхній фінансовий стан у майбутньому [8; 9], то наслідки залучення домогосподарствами додаткових фінансових ресурсів у формі кредитів є неоднозначними [14, с. 2—3].

Загальноновизнано, що споживче, а особливо іпотечне кредитування сприяють розвиткові певних галузей економіки через розширення платоспроможного попиту і прискорення товарообігу, збільшенню ВВП, чим опосередковано підвищують рівень загального добробуту. Зарубіжні дослідники доводять і позитивний вплив кредитів, отриманих на розвиток мікропідприємництва, на доходи і рівень життя, зокрема сільських домогосподарств, а отже, і на їхню фінансову безпеку [15]. Утім, вищезазначені наслідки мають місце лише тоді, коли позичальники чітко розуміють дійсну мету отримання кредиту (не просто придбати ноутбук, а за допомогою нього почати працювати фрілансером; не просто придбати автомобіль як ознаку соціального статусу, а суттєво скоротити час на ділові поїздки, вирішення домашніх справ тощо), реально оцінюють свої поточні і перспективні фінансові можливості, а також ризики, що випливають із факту отримання кредиту.

Попри задоволеність від доступності певних благ до моменту їх повної оплати, «життя у борг» можливе за умови впевненості у стабільності або збільшенні доходів і вмінні раціонально планувати сімейний бюджет. Для підтримання власної фінансової безпеки споживачам кредитних послуг варто враховувати, що максимальним борговим навантаженням вважається не більше ніж 30 % місячного наявного доходу домогосподарства. За його зростання вже до 40 % з'являється ризик незабезпечення частини першочергових потреб (харчування, сплата комунальних послуг, лікування тощо), що збільшує ймовірність виникнення простроченої заборгованості, а відповідно і додаткових платежів.

Не останню роль у дотриманні вимог фінансової безпеки відіграє рівень економічної, фінансової грамотності людей та відповідальність фінансових установ-кредиторів, які мають чітко і доступно пояснити потенційним позичальникам усі характеристики кредитного продукту та пов'язані з ним ризики, надати графіки погашення кредитних зобов'язань за різними варіантами, озвучити реальну вартість кредиту, суму відсотків і комісій, належних до сплати. Як зазначається у статті 12 Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку фінансових послуг», інформація, яку надають клієнтам, повинна забезпечувати правильне розуміння суті фінансової послуги без нав'язування її придбання [16]. Більш докладні вимоги щодо захисту прав споживачів кредитних послуг містяться в Законі України «Про споживче кредитування» [17]. Лише за їхнього дотримання споживач може розрахувати свої фінансові можливості, ухвалити свідоме і зважене рішення щодо можливості отримання позики, яке суттєво не позначиться на рівні фінансової безпеки його домогосподарства.

Упродовж попередніх п'яти років спостерігається тенденція до зростання обсягів кредитування



фізичних осіб фінансово-кредитними установами та особливо — фінансовими компаніями (табл.), яку не змінила ситуація пандемії. Нанашудумку, це пов'язано, з одного боку, зі стабільним зростанням номінальних доходів населення (розміри мінімальної й середньої заробітної плати зросли за той період у два рази, середньої пенсії — в 1,6 раза) і прискоренням темпів

інфляції, що провокує зміщення акцентів у фінансовій поведінці домогосподарств із заощадження на споживання, а також знецінює кредитні кошти. З другого боку, з посиленням диференціації доходів, що змушує найбільшні верстви населення періодично звертатися до послуг кредитних установ для покриття касових розривів («кредити до зарплати»).

Таблиця

Обсяги кредитування домогосподарств України за 2017—2021 роки
(млн грн)

Показники	2017	2018	2019	2020	9 міс. 2021
1. Кредити, надані банками, на кінець періоду	174 182	201 102	212 515	206 471	240 347
у тому числі:					
— споживчі кредити	122 066	151 625	173 702	170 719	201 808
— на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	48 268	44 458	32 611	28 924	28 354
— інші кредити	3 848	5 019	6 203	6 828	10 185
2. Кредити, надані кредитними спілками, на кінець періоду	1 902	2 018	2 283	2 500	2 203
3. Кредити, надані фінансовими компаніями, на кінець періоду	...	10 714	13 869	13 596	15 601
4. Кредити, надані фінансовими компаніями, за період	26 941	51 909	79 176	88 678	48 435
5. Кредити, надані ломбардами, на кінець періоду	1 596	1 789	1 943	1 858	1 985
6. Кредити, надані ломбардами, за період	16 389	16 442	18 179	16 571	13 109

Примітка. Складено за [18].

Водночас, за даними Звіту про фінансову стабільність, яку оприлюднює НБУ, 2020 року відношення боргу домогосподарств до обсягу ВВП становило 5,3 % і було одним із найменших серед країн світу. Співвідношення сукупного боргового навантаження вітчизняних домогосподарств й обсягу наявного доходу зменшилося до 7,2 %, порівнюючи з 9,1 % 2017-го. І хоча відношення обсягу нових кредитів на поточні потреби до споживчих витрат за той період дещо зросло (з 5,3 до 15,3 %, урахувавши кредити як банків, так і небанківських фінансових установ) [19], воно не є критичним щодо забезпечення фінансової безпеки домогосподарств.

Утім, слід урахувати, що вищезазначені показники є середніми, а серед домогосподарств із низьким рівнем доходів це відношення може бути значно більшим. Для таких домогосподарств особливо привабливими є пропозиції саме фінансових компаній: позики строком до одного місяця на невеликі суми (до 20 тис. грн), практична відсутність вимог щодо підтвердження кредитоспроможності позичальників, швидкість оформлення, можливість отримання таких позик онлайн, що стало надзвичайно затребуваним в умовах пандемії.

Утім, за такою зовнішньою привабливістю нерідко приховується нехтування фінансовими інтересами позичальників. Часто останні не мають джерел повернення кредитів за їхньою реальною вартістю, а фінансові компанії не «відсікають» таких некредитоспроможних позичальників. Деякі з них можуть зловживати низькою фінансовою грамотністю споживачів, не зазначаючи або приховуючи в рекламній інформації

справжній розмір процентних і комісійних платежів та розмір відповідальності за кредитом, обмежено розкриваючи інформацію про фінансову послугу або ускладнюючи її сприйняття (друк шрифтом меншого розміру, ніж основний текст, злиття кольору шрифту з кольором фону тощо) [20].

Популярність кредитних послуг фінансових компаній підтримується і рекламуванням так званих «безвідсоткових кредитів», коли плата за надані позики формується не через установлення відсотків, а за рахунок комісії за видачу кредиту, щотижневих комісій, щомісячних комісій тощо, передбачаються також суттєві штрафні санкції за порушення умов кредитного договору. Звичайною практикою є встановлення розміру відсотків за день користування кредитом (1—1,5—2 %, навіть до 3 %).

Таким чином, реальні відсоткові ставки сягають 700 % річних і більше, що часто не усвідомлюють клієнтами. Відповідно, сума сплачених за користування позикою коштів може перевищувати розмір кредиту в декілька разів, у результаті чого поточних надходжень для погашення позики не вистачає і позичальники вимушені брати нові кредити, що формує боргове коло й підтримує основи фінансової безпеки домогосподарств.

Узагалі, відсоткові ставки за кредитами домогосподарствам у всіх видів фінансових установ (рис.) суттєво перевищують аналогічні ставки для суб'єктів підприємництва, що впродовж 2021 року, зокрема в банках, становили 8—9 % річних. Це створює суттєвий тиск на фінансову стабільність домогосподарств-позичальників. Така ситуація пов'язана, безумовно, з більшою



ризикованістю кредитних операцій із фізичними особами, що у значному обсязі є незабезпеченими (кредити готівкою, на придбання товарів тривалого використання, кредитні картки).

Крім того, фінансовий стан домогосподарств більш схильний до впливу змін макроекономічного

середовища і внутрішніх дестабілізуючих чинників. Отже, високі відсоткові ставки вимагають від фізичних осіб — позичальників ще більшої відповідальності щодо перспективного балансування грошових потоків, які забезпечують нормальну життєдіяльність домогосподарств.

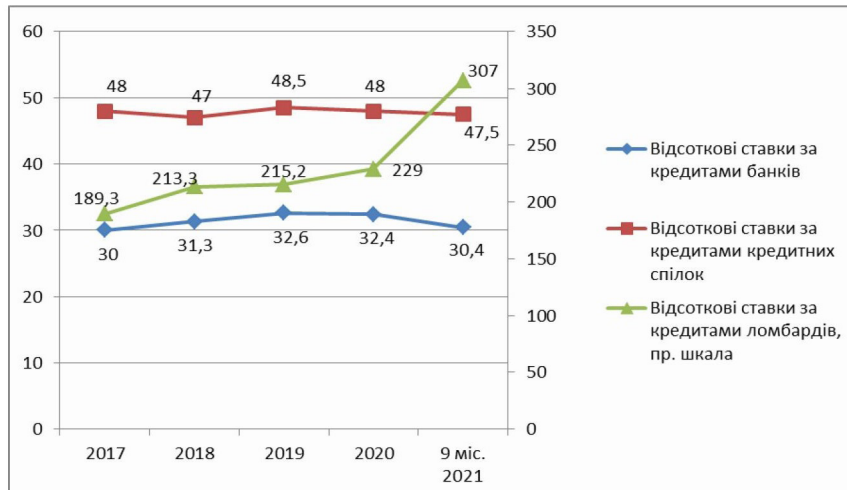


Рис. Відсоткові ставки за кредитами, наданими фізичним особам, за період 2017—2021 років, %

Примітка. Складено за [18].

У разі неспроможності своєчасного виконання своїх кредитних зобов'язань члени домогосподарства, зазвичай, застосовують такі антикризові заходи (лінії поведінки): шукають можливості збільшення своїх доходів; оптимізують і зменшують свої витрати; використовують кредитні картки; звертаються за допомогою до родичів або знайомих; звертаються до фінансової установи з проханням реструктурувати кредит. З ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства виникла і можливість, за певних умов, застосування процедури персонального банкрутства, яка хоч і дозволяє позбутися боргів, але має для боржника негативні наслідки в майбутньому.

Останніми роками в нашій державі законодавчо визначено серйозні заходи в напрямі убезпечення домашніх господарств під час використання кредитних послуг. Зокрема, ще 2017 року Законом «Про споживче кредитування» було встановлено заборону на надання (отримання) споживчих кредитів в іноземній валюті, що, насамперед, обґрунтовувалося неспроможністю фізичних осіб об'єктивно оцінювати валютні ризики таких операцій. На жаль, таке рішення суттєво запізнилося, що не дозволило попередити «бум» валютного споживчого та іпотечного кредитування 2005—2008 років, наслідки якого для домогосподарств-позичальників за чотириразового до кінця 2015 року падіння курсу гривні були катастрофічними.

Далі, у 2019—2020 роках, було ухвалено низку законодавчих актів, положення яких суттєво вдоско-

налили захист фінансових інтересів фізичних осіб — позичальників. Насамперед, відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг» [21] здійснення захисту прав споживачів фінансових послуг та організацію роботи з підвищення рівня фінансової грамотності населення було централізовано в Національному банку України, що сприяло активізації та підвищенню результативності таких видів діяльності. Були законодавчо визначені принципи здійснення захисту прав споживачів фінансових послуг, більшість з яких безпосередньо стосується гарантування фінансової безпеки домогосподарств під час користування кредитними послугами: забезпечення відповідального ставлення до всіх категорій споживачів; забезпечення своєчасного надання повної, точної та достовірної інформації про фінансові послуги; сприяння просвітницькій роботі з метою отримання споживачами фінансових послуг, навичок, знань і впевненості щодо розуміння своїх ризиків, відповідальності та можливостей тощо. Одним із випадків застосування штрафних санкцій до фінансових установ було визначено непроведення оцінки кредитоспроможності споживача перед укладенням договору про фінансову послугу, якщо її обов'язкове здійснення передбачено законом, що сприятиме збільшенню відповідальності, насамперед, небанківських установ.

Положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо споживчого креди-



тування і формування та обігу кредитних історій» [22] було суттєво посилено захист фінансових інтересів отримувачів мікрокредитів: позики на термін до одного місяця і на суму, яка не перевищує однієї мінімальної заробітної плати, було також віднесено до споживчих кредитів із відповідним застосуванням до них вимог Закону «Про споживче кредитування».

Крім того, мікропозичальники були убезпечені від нарахування надмірної суми штрафів і пені: зокрема, фінансовим установам забороняється застосовувати штрафи та пені за одне й те саме порушення, а сукупна сума неустойки за кредитом, розмір якого не перевищує розміру однієї мінімальної заробітної плати, не може перевищувати розміру подвійної суми, одержаної позичальником за таким договором.

Висновки. У сучасних умовах споживче, у тому числі іпотечне кредитування стало звичним елементом економічного життя багатьох вітчизняних домогосподарств. З одного боку, загальне підвищення

рівня життя, об'єктивне зростання потреб людей викликають бажання отримати в користування, насамперед, матеріальні цінності без одноразової сплати їхньої повної вартості, а з другого боку, економічні та життєві проблеми змушують фізичних осіб періодично звертатися за одержанням позик навіть на дуже не вигідних умовах.

Вплив використання кредитних послуг на фінансову безпеку домогосподарств є неоднозначним, оскільки залежить від свідомого ставлення як фізичних осіб, так і фінансових установ-кредиторів, до визначення обсягів потрібного кредиту, його строків і рівня кредитоспроможності позичальників.

Для обох сторін кредитних відносин виникають помітні ризики, законодавче врегулювання яких останнім часом суттєво вдосконалило захист фінансових інтересів фізичних осіб — позичальників, що сприятиме підтриманню достатнього рівня фінансової безпеки їхніх домогосподарств.

Література

1. Білоус І. І. Сутнісна характеристика поняття фінансової безпеки домогосподарств. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2020. № 4 (115). С. 33—37.
2. Данилюк М. М. Фінансова безпека домогосподарств в умовах фінансової нестабільності. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 5 (4). С. 6—8.
3. Драган О. О. Фінансова безпека домогосподарств: поняття та сутність. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 8. С. 173—176.
4. Зварич М. С. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки домогосподарств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2015. Вип. 15. Ч. 1. С. 130—133.
5. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення / кол. авт. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Б. І. Пшика. Львів : Сполом, 2020. 274 с.
6. Полторак А. С. Моніторинг стану фінансової безпеки домогосподарств та його впливу на стан фінансової безпеки України. *Вісник економічної науки України*. 2020. № 2. С. 145—151.
7. Сніщенко Р. Г. Фінансова безпека домогосподарств у період нестабільності економіки. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. Економічні науки*. 2014. № 1 (3). С. 149—159.
8. Гудзь Т. П. Мобілізація заощаджень домогосподарств через фінансові інструменти небанківських фінансово-кредитних установ в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 10 (220). С. 69—78.
9. Кізіма Т. О. Фінансові інструменти залучення заощаджень домогосподарств до інвестиційних процесів: прагматико-аналітичний аспект. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. № 4. С. 33—46.
10. Кізіма Т., Кізіма А. Домогосподарства на фінансовому ринку України: поведінково-мотиваційний аспект. *Світ фінансів*. 2016. № 3 (48). С. 89—101.
11. Мітал О. Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2017. № 1 (22). С. 70—78.
12. Славкова А. А., Гордейчук Т. О. Вплив споживчого кредиту на фінансові ресурси домогосподарств. *Економіка: теорія та практика*. 2017. № 1. С. 67—73.
13. Воробйов Ю. М., Ворошило В. В. Фінанси домашніх господарств у фінансовій системі держави : монографія. Сімферополь : ВД «АРІАЛ», 2013. 232 с.
14. Maroto M. The Great Balancing Act: Households, Debt, and Economic Insecurity. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*. 2021. Vol. 7. P. 1—16.
15. Quach M. H. Does access to finance improve household welfare? *Investment Management and Financial Innovations*. 2016. Vol. 13. Is. 2. P. 76—86.
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року № 2664-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>.
17. Про споживче кредитування : Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 1. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text>.



18. Національний банк України : Офіційне інтернет-представництво. Статистика. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic>.
19. Національний банк України : Офіційне інтернет-представництво. Звіт про фінансову стабільність, червень 2021 року. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2021-roku>.
20. Національний банк України. Майбутнє регулювання ринку кредитування фінансовими компаніями. Біла книга. Київ, 2020. 24 с. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-kredituvannya-finansovimi-kompaniyami>.
21. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав споживачів фінансових послуг : Закон України від 20 вересня 2019 року № 122-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 44. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20#Text>.
22. Про внесення змін до деяких законів України щодо споживчого кредитування і формування та обігу кредитних історій : Закон України від 15 вересня 2020 року № 891-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 51. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/891-20#Text>.

References

1. Bilous, I. I. (2020). Sutnisna kharakterystyka poniattia finansovoi bezpeky domohospodarstv [The essential characteristics of the concept of financial security of households]. *Derzhava ta rehiony. Ekonomika ta pidpriemnytstvo — State and regions. Economics and Entrepreneurship*, 4 (115), 33—37 [in Ukrainian].
2. Danyliuk, M. M. (2019). Finansova bezpeka domohospodarstv v umovakh finansovoi nestabilnosti [Financial security of households in conditions of financial instability]. *Ekonomika. Finansy. Pravo — Economy. Finances. Law*, 5 (4), 6—8 [in Ukrainian].
3. Drahan, O. O. (2015). Finansova bezpeka domohospodarstv: poniattia ta sutnist [Financial security of households: concept and essence]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini — Formation of market relations in Ukraine*, 8, 173—176 [in Ukrainian].
4. Zvarych, M. S. (2015). Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti finansovoi bezpeky domohospodarstv [Theoretical approaches to determining the essence of financial security of households]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomichni nauky — Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences*, 15.1, 130—133 [in Ukrainian].
5. Pshyk, B. I. (Ed.). (2020). *Finansova bezpeka domohospodarstv v Ukraini: suchasni problemy ta mekhanizm zabezpechennia [Financial security of households in Ukraine: modern problems and support mechanism]*. Lviv: Spolom [in Ukrainian].
6. Poltorak, A. S. (2020). Monitorynh stanu finansovoi bezpeky domohospodarstv ta yoho vplyvu na stan finansovoi bezpeky Ukrainy [Monitoring the state of financial security of households and its impact on the state of financial security of Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy — Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2, 145—151 [in Ukrainian].
7. Snishchenko, R. H. (2014). Finansova bezpeka domohospodarstv u period nestabilnosti ekonomiky [Financial security of households in a period of economic instability]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho. Ekonomichni nauky — Bulletin of the Mykhailo Ostrohradsky KrNU. Economic Sciences*, 1 (3), 149—159 [in Ukrainian].
8. Hudz, T. P. (2019). Mobilizatsiia zaoshchadzhen domohospodarstv cherez finansovi instrumenty nebankivskykh finansovo-kredytnykh ustanov v Ukraini [Mobilization of household savings through financial instruments of non-bank financial institutions in Ukraine]. *Aktualni problemy ekonomiky — Actual problems of the economy*, 10 (220), 69—78 [in Ukrainian].
9. Kizyma, T. O. (2018). Finansovi instrumenty zaluchennia zaoshchadzhen domohospodarstv do investytsiinykh protsesiv: prahmatyko-analitychnyi aspekt [Financial instruments for attracting household savings to investment processes: pragmatic and analytical aspect]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu — Bulletin of Ternopil National Economic University*, 4, 33—46 [in Ukrainian].
10. Kizyma, T., & Kizyma, A. (2016). Domohospodarstva na finansovomu rynku Ukrainy: povedinko-motyvatytsiinyi aspekt [Households in the financial market of Ukraine: behavioral and motivational aspect]. *Svit finansiv — The world of finance*, 3 (48), 89—101 [in Ukrainian].
11. Mital, O. H. (2017). Zaoshchadzhenia domohospodarstv ta yikh transformatsiia v investytsiini resursy [Household savings and their transformation into investment resources]. *Yevropeyskyi vektor ekonomichnoho rozvytku — European vector of economic development*, 1 (22), 70—78 [in Ukrainian].
12. Slavkova, A. A., & Hordeichuk, T. O. (2017). Vplyv spozhyvchoho kredytu na finansovi resursy domohospodarstv [The impact of consumer credit on financial resources of households]. *Ekonomika: teoriia ta praktyka — Economics: theory and practice*, 1, 67—73 [in Ukrainian].
13. Vorobiov, Yu. M., & Voroshylo, V. V. (2013). *Finansy domashnikh gospodarstv u finansovii systemi derzhavy [Finance of households in the financial system of the state]*. Simferopol: VD «ARIAL» [in Ukrainian].

14. Maroto, M. (2021). The Great Balancing Act: Households, Debt, and Economic Insecurity. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 7, 1—16.
15. Quach, M. H. (2016). Does access to finance improve household welfare? *Investment Management and Financial Innovations*, 13.2, 76—86.
16. Verkhovna Rada Ukrainy. (2001). Pro finansovi posluhy ta derzhavne rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 12 lypnia 2001 roku № 2664-III [On financial services and state regulation of financial services markets: Law of Ukraine dated July 12, 2001 № 2664-III.]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> [in Ukrainian].
17. Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). Pro spozhyvche kredytuvannya: Zakon Ukrainy vid 15 lystopada 2016 roku № 1734-VIII [On consumer lending: Law of Ukraine dated November 15, 2016 № 1734-VIII]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text> [in Ukrainian].
18. Natsionalnyi bank Ukrainy (2021). *Statystyka [Statistics]*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/statistic> [in Ukrainian].
19. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2021). *Zvit pro finansovu stabilnist, cherven 2021 roku [Financial Stability Report, June 2021]*. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-cherven-2021-roku> [in Ukrainian].
20. Natsionalnyi bank Ukrainy (2020). *Maibutnie rehuliuвання rynku kredytuvannya finansovymi kompaniiamy. Bila knyha. [Future regulation of the lending market by financial companies. White book]*. Kyiv. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-ryнку-kredituvannya-finansovimi-kompaniyami> [in Ukrainian].
21. Verkhovna Rada Ukrainy. (2019). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zakhystu prav spozhyvachiv finansovykh posluh: Zakon Ukrainy vid 20 veresnia 2019 roku № 122-IX [On amendments to certain legislative acts of Ukraine concerning the protection of the rights of consumers of financial services: Law of Ukraine dated September 20, 2019 № 122-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 44. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/122-20#Text> [in Ukrainian].
22. Verkhovna Rada Ukrainy. (2020). Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo spozhyvchoho kredytuvannya i formuvannya ta obihu kredytnykh istorii: Zakon Ukrainy vid 15 veresnia 2020 roku № 891-IX [On amendments to certain laws of Ukraine on consumer lending and the formation and circulation of credit histories: Law of Ukraine of September 15, 2020 № 891-IX]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 51. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/891-20#Text> [in Ukrainian].